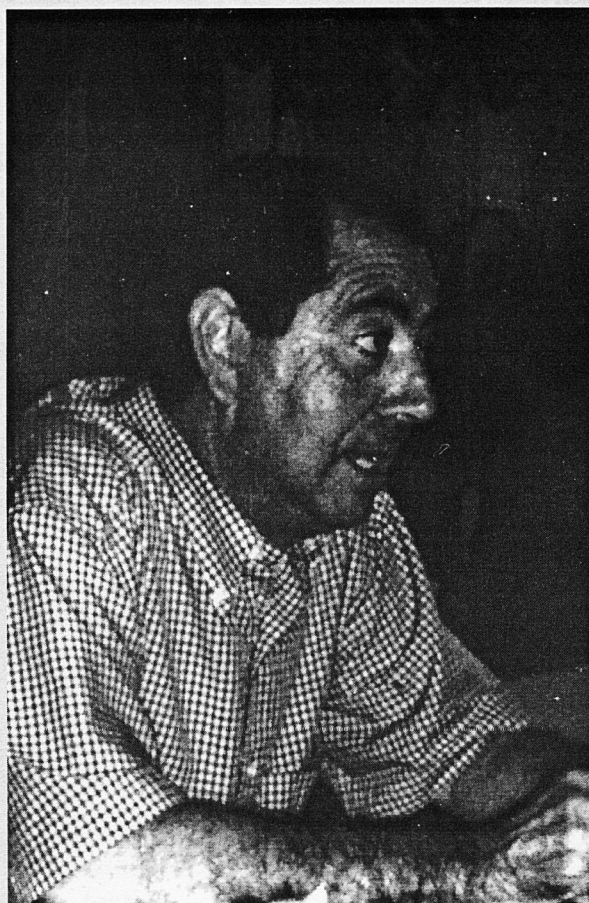

Més de cinquanta anys endarrere

La història de l'educació a Formentera, per les característiques geogràfiques i demogràfiques de l'illa, va lligada a les escoles unitàries fins al 1976, any en què s'inaugura el CP Sant Francesc Xavier.

Isidor Torres Cardona
Mestre formenterer

El ràpid creixement de la població a Formentera es produeix a principis del s. XVIII amb la repoblació de l'illa que protagonitzen Marc Ferrer i Antoni Blanc, passant dels 200 habitants del 1721, als 2000 de 1885. Així, no és cap temeritat afirmar que l'educació a Formentera durant els segles XVIII i XIX és una educació còsmica, és a dir, totalment condicionada pels elements,

forces i fenòmens naturals que l'envoltaven.

Les primeres referències a la institució escolar les trobam devers l'any 1874, amb Guillem Coll ("mestre Coll"), que exerceix per primera vegada en un espai que ja podem anomenar escola, situat a l'edifici de l'Hospital, que va ser enderrocat per construir l'actual Ajuntament.

A l'Escola Vella, que així s'anomenava, a més hi feia escola el "mestre vell", també conegut com "mestre sec". A l'Escola Vella hi anaven els al·lots. Les al·lotes anaven a l'Escola de Costura, situada a l'edifici que fins fa molt poc fou l'edifici de Correus, amb "sa mestra vella".

La població de l'illa es mou entre els 2.000 habitants del 1885 i els 2.929 del 1930. En

una economia basada en l'agricultura, la pesca, la indústria salinera, la navegació de cabotatge i una forta emigració temporal, definitiva en alguns casos, a Sud-Amèrica, anar a l'escola cada dia era més aviat una excepció que no la norma. Així, no és d'estranyar que la resposta més comuna quan preguntes per l'escola, la d'aquells anys i en aquella situació, sigui que "d'escola poca, a pasturar el bestiar i a fer feina de seguida que n'érem bons".

En aquest context i a l'esmentada escola arriba el curs 1925/26 en Lluís Andreu Minguet (1829-1976), mestre valencià dotat d'un gran entusiasme i esperit emprenedor, el qual s'integrà de forma immediata a l'illa i fou capaç de transmetre tota la seva força interior als seus alumnes, pares i autoritats locals, de manera que, tots plegats, escometeren la primera i molt important transformació educativa, social i cultural de l'illa.

Atès que els locals destinats a l'escola, tant el dels nins com de les nines, no reunien les condicions necessàries i que les possibilitats econòmiques eren molt minses va promoure la creació de l'Associació d'Amics de l'Escola, l'any 1926, per a la construcció

d'unes noves escoles i cases per als mestres a Sant Francesc Xavier.

A través de l'emissió de 1.422 accions de 25 pessetes cadascuna, en total eren 35.000 pessetes, l'Associació d'Amics de l'Escola comprà, el 21 de desembre de 1926 un solar de 2.600 m², la finca de Ca'n Sorà, i construí el que avui coneixem amb el nom d'Escoles Velles de Sant Francesc Xavier i cases per als mestres (una d'elles aconsegueix, encara avui, aquesta funció).

Una vegada enllestides, el 10 de març de 1928, foren lliurades a l'Ajuntament, que acceptà les edificacions i el balanç econòmic, comproment-se al seu manteniment i a la devolució del capital de les accions emeses per l'AAE en un termini no superior de cinc anys.

La inauguració dels nous edificis escolars suposà un pas de gegant per a l'educació a Formentera. A l'empara de l'entusiasme generat per aquesta nova realitat, mestre Lluís Andreu tenia la possibilitat de dur a terme una gran tasca pedagògica i cultural.

1. Renovació de l'ensenyament:

- Introducció de la llengua catalana a l'escola.
- Estudi del medi insular propi.
- Mecanografia i suport als estudis de batxiller.
- Activitats extraescolars (excursions, xocolatades, teatre a l'escola els dissabte i diumenge...)
- Creació de la Biblioteca Escolar, donada pel Museo Pedagógico Provincial de Balears.

2. Renovació cultural i social:

- Fundació de la Biblioteca Municipal.
- Revitalització de les festes populars.
- Elaboració del pla de creació d'escoles de Formentera:
- Dues a Ses Roques
- Dues a La Mola
- Una a La Savina (mixta)
- Una a Cap de Barbaria (mixta)

- Participació com a illa en l'Assemblea de Municipis celebrada a Palma per a l'elaboració de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears.

La guerra acabà amb totes aquestes iniciatives i esperances i obrí un llarg parèntesi de silenci entorn l'ensenyament i la cultura.

Fins al 1975, a més de les escoles de Sant Francesc, les unitataries de Formentera, amb algunes intermitències, funcionen a les següents localitats:

- **La Mola:** els nins a l'edifici d'En Xiquet des Cafè i les nines a ca Na Catalina de s'es-

cola (Can Xumeu den Carlos). 1973/74 començà a funcionar fins no fa molts d'anys.

- **Sant Ferran:** els nins a Can Xinxó (Simonet de Can Pere), a Can Mariano Geroni, a Can Vicent Geroni Vell i a la Casa Parroquial. Les nines a Can Xico Campanitx (Ca n'Eduardo). L'actual escola de Sant Ferran comença amb una aula per a nins el curs 1960/61 i una per les nines el 62/63.

Aquestes unitataries comptaven amb un mínim de 40/50 alumnes, d'entre 6 i 12/14 anys. La jornada escolar era de matí i tarda i, sovint, a la nit acollia les persones adultes.

la del mestre i les nines -les que podien- continuaven amb les monges fins als 14 anys.

En Xumeu des Cafè, en torn dels anys cinquanta, amb enginy i ironia, ho retrata de la següent manera:

*"Quan jo vivia a la Mola uns cinquanta anys endarrere a s'illa de Formentera només hi havia una escola. Ara tot ha canviat vuit mestres a la carrera i estam molt més **atrassats** que cinquanta anys en darrera."*

Les primeres referències a la institució escolar les trobam devers l'any 1874, amb Guillem Coll ("mestre Coll"), que exerceix per primera vegada en un espai que ja podem anomenar escola.

cola (Can Xumeu den Carlos). L'escola actual, que va ser construïda pels pares i pagada per l'Ajuntament, entra en funcionament el curs 1973/74.

- **La Savina:** escola mixta a Can Guillemet i Can Serrilla.

- **Cap de Barbaria:** escola mixta a Can Pep des Torrent, també anomenada "Escola des molí". El senyor Laborell donà uns terrenys i els pares edificaren, amb el suport econòmic de l'Ajuntament, l'escola que a partir del curs

A banda d'això, arriben a Formentera l'any 1939, les germanes de la Caritat de St. Vicent de Paül. En un primer moment, s'establiren a l'actual edifici de la fonda Platé i iniciaren tot d'una la tasca escolar. Començaren a fer escola a la sala ocupada avui pel bar Matinal. A finals dels quaranta ja passaren a l'actual convent.

A "ca ses monges" aprenien a llegir els nins i nines fins als sis anys. A partir d'aquesta edat, els nins anaven a l'esco-

